

УДК 021:004]:025.171-049.34:[008:930.25
DOI: 10.31866/2616-7654.11.2023.282662

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК У ЗБЕРЕЖЕННІ І ДОСТУПНОСТІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Ольга Анісімова,
докторка економічних наук, професорка,
завідувачка кафедри
інформаційних систем управління,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)
e-mail: anisimova.o.m@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8016-9361

Юлія Ребреньок,
методистка,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)
e-mail: yu.vakulenko@donnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0366-4588

Мета статті – висвітлити важливість збереження культурної спадщини, дослідити роль, яку відіграють електронні бібліотеки в цьому процесі, і проаналізувати актуальні напрями їхньої діяльності та проблеми їх адаптації до реалій сьогодення.

Методи дослідження ґрунтуються на поєднанні загальнонаукових, інтернаукових і власне наукових принципів наукового пізнання: об'єктивності, історизму, дослідницької доказовості, поняттєво-термінологічної одноманітності й точності, цілісності, практичної спрямованості. Також використано теоретичний, культурологічний і соціально-комунікаційно-інформаційний підходи, що дало змогу проаналізувати роль електронних бібліотек як системи соціально-інформаційних комунікацій, спрямованих на ефективне збереження і доступність рідкісних та унікальних документів.

Наукова новизна полягає у висвітленні динаміки технологічного розвитку інформаційних технологій та їх використання для збереження і доступності культурної спадщини, аналізі проєктів успішного використання електронних бібліотек для збереження і доступності рідкісних та унікальних документів. Детально проаналізовано переваги електронних бібліотек над традиційними бібліотеками, зокрема їх ефективність у збереженні і доступності рідкісних та унікальних документів, які можуть бути пошкоджені або втрачені через застарілість або інші чинники.

Основні висновки. Результати дослідження засвідчили важливу роль електронних бібліотек у збереженні і доступності рідкісних та унікальних документів. Підтверджено вагоме значення електронних бібліотек як системи соціально-інформаційних комунікацій, спрямованих на ефективне збереження і доступність рідкісних та унікальних документів.

Засвідчено, що забезпечення їх від пошкоджень та знищення, спрощення доступу до цих документів широкій аудиторії через інтернет дає можливість широкій аудиторії вивчати і досліджувати рідкісні та унікальні документи, що за інших умов могли бути доступними тільки обмеженій кількості дослідників.

Ключові слова: збереження культурної спадщини; електронні бібліотеки; доступність; рідкісні документи; унікальні документи.

ВСТУП

Кожна культура має свою унікальність та особливості, що роблять її відмінною від інших. Збереження культурної спадщини є надзвичайно важливим завданням для кожної суспільної групи, оскільки вона є основою для розвитку та захисту національної ідентичності, допомагає зберегти її унікальність та збагатити наше розуміння світу та інших культур. Крім того, культурна спадщина є невід'ємним складником світової культури, тому її збереження є важливим завданням для всього світового співтовариства.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ

Збереження і доступність рідкісних та унікальних документів мають велике значення для культурної спадщини людства. Ці документи становлять історичну, культурну та наукову цінність, яку не можна оцінити матеріально. Доступність цих документів також дозволяє розширити знання й розуміння культурної спадщини та нашого світу в цілому. Без збереження і доступності рідкісних, унікальних документів ми б втратили безцінну інформацію та знання, які не можуть бути відновлені. Тому важливо робити для цього все можливе, включаючи використання електронних бібліотек.

Аналіз окремих робіт останніх десятиліть із цієї проблеми дозволяє намітити приблизне коло цілей і завдань, які ставлять дослідники. Процес збереження та охорони культурної спадщини становить важливий предмет дослідження цілої низки наук, які покликані створити теоретичний і методологічний фундаменти для загального теоретичного осмислення специфіки та сутності процесу збереження і охорони культурної спадщини у національному та міжнародному масштабах. Зокрема, дискусійними і досі залишаються питання про дефініцію поняття «культурна спадщина», збереження автентичності об'єктів при здійсненні заходів охорони; картографування та складання облікової документації об'єктів культурної спадщини; забезпечення доступу до матеріалів електронними засобами і надання допомоги бібліотекарям у навігації та аналізі дуже великої кількості інформації за допомогою різноманітних цифрових ресурсів тощо. У ході дослідження були використані розробки і напрацювання таких авторів, як S. Routhier Perry (2014), K. Skinner та M. Schultz (2010), Ю. Палехи (2014), М. Карпенко та А. Іщенко (2011), О. Кізян (2019), А. Кочеткової (2009), Н. Бачинської (Bachynska) та ін. (2021), О. Анісімової та ін. (2021).

Мета статті – висвітлити важливість збереження культурної спадщини, дослідити роль, яку відіграють електронні бібліотеки в цьому процесі, і проаналізувати актуальні напрями їхньої діяльності та проблеми їх адаптації до реалій сьогодення.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході нашого дослідження використано напрацювання загальної методології та методологічний інструментарій документознавства, що ґрунтується на поєднанні загальнонаукових, інтернаукових і власне наукових принципів наукового пізнання: об'єктивності, пізнаваності, історизму, єдності теорії і практики (загальнонаукові), дослідницької доказовості, поняттєво-термінологічної однамітності й точності, цілісності, системності й комплексності, практичної спрямованості (інтернаукові). Також використано теоретичний, культурологічний,

мистецтвознавчий і соціально-комунікаційно-інформаційний підходи, що дало змогу проаналізувати роль електронних бібліотек як системи соціально-інформаційних комунікацій, спрямованих на ефективне збереження і доступність рідкісних та унікальних документів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Історія збереження культурної спадщини та унікальних документів сягає давніх часів, коли люди почали створювати письмові записи й інші матеріали, які мали значення для їх культури і історії. Протягом століть ці матеріали зберігалися у різних місцях – від приватних збірок до казематів та бібліотек.

У середньовічній Європі важливими центрами збереження та переписування (копіювання) письмових документів і рукописів були монастирі та церкви. У XV столітті з появою друкарства документи стали більш доступні, але водночас виникла потреба у збереженні масштабних архівів та бібліотек.

У 1836 році в Британії була заснована Комісія з питань давніх документів, яка приділяла увагу питанням збереження та організації доступу до документів історичної важливості. Відтоді у багатьох країнах були створені подібні організації, які займаються збереженням та дослідженням культурної спадщини (Білоус, 2010).

У XX столітті з появою електронних технологій збереження і доступ до документів зазнали революційних змін. З'явилися електронні архіви та бібліотеки, які дозволяють зберігати і забезпечувати доступ до рідкісних та унікальних документів на платформах інтернету. Сьогодні існує багато проєктів збереження культурної спадщини, таких як Діджитал Паблік Лайбрарі (Digital Public Library of America, n.d.) у США, Європейська цифрова бібліотека (Europeana), Цифровий архів національної бібліотеки України (e-dlib.nplu.org) та інші.

Використання електронних технологій забезпечує не тільки збереження рідкісних та унікальних документів, але й значно полегшує доступ до них.

Однак необхідно пам'ятати про те, що електронні технології також мають свої мінуси та ризики, наприклад, можливість втрати даних при зберіганні на електронних пристроях, а також можливість незаконного доступу до цих даних. Тому важливо забезпечувати надійний захист, зберігання рідкісних та унікальних документів в електронному форматі (Білоус, 2010).

Взагалі, збереження культурної спадщини та унікальних документів є важливим завданням для кожної держави і громадськості, оскільки ці документи є не тільки пам'яткою історії та культури, але й важливим ресурсом для наукових і гуманітарних досліджень. Тому використання електронних технологій для збереження і доступу до цих документів має велике значення та потребує постійного вдосконалення і розвитку.

Бібліотеки і архіви відіграють ключову роль у збереженні та доступності документів, особливо рідкісних і унікальних, які є частинами культурної спадщини. Вони зберігають ці документи у своїх колекціях, досліджують і відновлюють їх, забезпечують доступ до них для наукової та загальної громадськості (Кізян, 2019).

Бібліотеки зберігають книги, журнали, газети, аудіо- і відеозаписи, фото- та ілюстраційні матеріали, картографічні та інші документи; створюють електронні каталоги, що дозволяють користувачам знайти потрібну інформацію і замовити

документ на читання. Також забезпечують доступ до документів в електронному вигляді, надають послуги цифрового копіювання та інтерактивного користування.

Архіви зберігають документи, що мають важливе історичне значення, такі як акти, документи влади, рукописи, фотографії та інші. Вони забезпечують їх збереження і зберігання у відповідних умовах, а також розробляють спеціальні методи відновлення пошкоджених документів; забезпечують доступ до документів для наукової та загальної громадськості, надають послуги копіювання та інтерактивного користування (Кізян, 2019).

Е-бібліотеки є потужним засобом збереження і доступності рідкісних та унікальних документів. Їх використання дозволяє ефективно зберігати та організувати цінні документи, зменшувати їх фізичне зношування і ризик втрати. Крім того, електронні бібліотеки дозволяють забезпечувати доступ до документів за будь-яким місцем і часом, що робить їх більш доступними для дослідників, студентів та всіх зацікавлених осіб.

Однією з головних переваг е-бібліотек є можливість збереження документів у цифровому форматі. Це дозволяє зберегти документи в оригінальному вигляді, зменшуючи при цьому ризик їх зіпсування або втрати. Крім того, цифровий формат дозволяє збільшити кількість користувачів, які мають доступ до документів, оскільки їх можна розміщувати в інтернеті.

Ще одна перевага електронних бібліотек полягає в тому, що вони дозволяють організувати документи за допомогою ефективних пошукових систем. Це дає користувачам змогу швидко знайти потрібний документ та дізнатися про його характеристики. Крім того, електронні бібліотеки можуть містити метадані, які роблять документи більш доступними для пошуку та використання.

Е-бібліотеки можуть бути підтримувані та оновлювані з частотою, що дозволяє зберігати та забезпечувати доступ до документів протягом тривалого часу. Крім того, вони можуть бути використані для зберігання копій документів у випадку, якщо оригінали втрачені або пошкоджені (Палеха, 2014).

Електронні бібліотеки допомагають у збереженні цінних документів у багатьох аспектах, а саме:

1. По-перше, забезпечують можливість зберігання документів в електронному вигляді. Це зменшує ризик їх втрати або пошкодження, які можуть статися при фізичному зберіганні документів. Електронні копії можуть бути збережені в кількох місцях із різними рівнями доступу та забезпечення безпеки.

2. По-друге, дозволяють забезпечити доступ до цінних документів із будь-якого місця з інтернет-з'єднанням. Це дає можливість дослідникам, студентам та іншим зацікавленим особам отримувати доступ до документів, незалежно від їх фізичної локації.

3. По-третє, можуть допомогти у збереженні рідкісних та унікальних документів шляхом створення кількох їх копій, що можуть бути збережені в різних місцях та забезпечені різними рівнями доступу і захисту. Це зменшує ризик втрати чи пошкодження документів через природні катастрофи, пожежі або вандалізм.

Крім того, електронні бібліотеки дозволяють розширити аудиторію документів та забезпечити їх довготривалий доступ. За допомогою цифрових технологій можна створювати цифрові копії рідкісних та унікальних документів і надавати можливість доступу до них у мережі інтернет. Це забезпечує доступ до цінних до-

кументів більш широкій аудиторії, що може сприяти більш широкому інтересу до культурної спадщини та її збереженню (Український інститут науково-технічної та економічної інформації, 2014).

Застосування електронних бібліотек у збереженні і доступності документів має велике значення для різних сфер діяльності, включаючи науку, мистецтво, культуру, освіту та інші. Наведемо деякі приклади застосування е-бібліотек у різних галузях:

1. Наука: Допмагають дослідникам знайти та доступитися до рідкісних та унікальних документів, що можуть бути важливими для їх досліджень. Це дозволяє здійснювати більш швидкий та ефективний пошук інформації, що може пришвидшити розвиток наукових відкриттів.

2. Мистецтво: Допмагають зберегти і зробити доступними для загального користування рідкісні та унікальні документи, що пов'язані з історією мистецтва. Це може сприяти розширенню знань про культурне надбання та популяризації мистецтва.

3. Культура: Електронні бібліотеки допомагають зберегти і зробити доступними для загального користування документи, що пов'язані з історією та культурою різних народів і країн. Це може сприяти збереженню та відтворенню культурного надбання.

4. Освіта: Допомога студентам та викладачам знайти необхідну літературу та інформацію для проведення наукових досліджень і написання наукових робіт. Це забезпечує більш швидкий та ефективний пошук інформації і може сприяти підвищенню рівня освіти (The European Library, n.d.).

Також е-бібліотеки допомагають зберегти документи в електронному вигляді, що дозволяє зменшити використання паперу та інших матеріалів, що є важливим для екології і збереження ресурсів.

Існує багато прикладів успішного використання електронних бібліотек для збереження і доступності рідкісних та унікальних документів. Ось кілька з них:

1. The European Library – це онлайн-бібліотека, яка забезпечує доступ до книг, рукописів та інших документів із національних бібліотек Європи. Вона містить понад 48 мільйонів цифрових об'єктів, з яких більше половини є безкоштовними для перегляду (The European Library, n.d.).

2. Digital Public Library of America – це онлайн-бібліотека, яка забезпечує доступ до різних цифрових документів із колекцій бібліотек та архівів у США. За допомогою цієї бібліотеки можна знайти рідкісні книги, фотографії та інші документи, що пов'язані з історією та культурою США (Digital Public Library of America, n.d.).

3. World Digital Library – це інтернет-бібліотека, створена ЮНЕСКО та Бібліотекою Конгресу США, яка забезпечує доступ до різних цифрових документів із різних країн світу. Бібліотека містить понад 19 тисяч документів, включаючи книги, карти, фотографії та інші документи, які зображують культурні та історичні пам'ятки з усього світу (Library of Congress, n.d.).

4. The Internet Archive – це онлайн-бібліотека, яка містить понад 20 мільйонів книг, відео, аудіо та інших документів. Ця бібліотека зберігає копії веб-сайтів, що дозволяє доступ до цифрових документів, які були вже видалені або змінені (Internet Archive, n.d.).

5. HathiTrust Digital Library – це онлайн-бібліотека, створена бібліотеками та університетами США, яка містить понад 17 мільйонів цифрових об'єктів, включаючи книги, журнали та інші документи. Ця бібліотека також працює з іншими бібліотеками та архівами для збереження і доступності рідкісних та унікальних документів. HathiTrust також дозволяє користувачам з обмеженими фізичними можливостями, таким як люди з вадами зору або іншими, використовувати їхні ресурси за допомогою спеціальних інструментів і технологій (HathiTrust Digital Library, n.d.).

Такі заклади надають можливість користувачам з усього світу швидко і легко знайти рідкісні та унікальні документи, до яких доступ був обмежений. Вони також забезпечують збереження цих документів і колекцій бібліотек для наступних поколінь в електронному форматі.

Окрім цього, наведемо кілька прикладів успішного використання електронних бібліотек для збереження і доступності рідкісних та унікальних документів:

1. Проект Google Books: У рамках проекту Google Books компанія сканувала та опублікувала мільйони книжок у електронному форматі, щоб зберегти їх та зробити доступними для широкої аудиторії. Цей проект дозволив зберегти багато рідкісних та унікальних видань і зробити їх доступними онлайн для читачів з усього світу.

2. Електронна бібліотека Європейського Союзу: Ця бібліотека містить понад 52 мільйони документів і публікацій, пов'язаних з історією та культурою Європейського Союзу. Бібліотека відкриває доступ до книжок, статей, документів та інших матеріалів, що можуть бути важливими для досліджень у галузі історії і культури.

3. Цифрова бібліотека Національної парламентської бібліотеки України: Ця бібліотека містить понад 600 тисяч документів та публікацій, пов'язаних з історією і розвитком парламентської діяльності в Україні. Цифрова бібліотека відкриває доступ до законів, рішень, звітів та інших документів, що можуть бути важливими для досліджень у галузі права та політики (Кочеткова, 2009).

4. Цифрова колекція мистецтва Метрополітен-музею: Метрополітен-музей у Нью-Йорку має велику колекцію, яка включає тисячі рідкісних та унікальних творів мистецтва. Частина з цих робіт можна переглянути в електронному вигляді на веб-сайті музею. Таким чином, цифрова колекція дозволяє зберегти і зробити доступними рідкісні та унікальні твори мистецтва для широкої аудиторії з усього світу.

5. Цифрова бібліотека Інституту історії мистецтва: Ця бібліотека містить понад 200 тисяч документів та публікацій, пов'язаних з історією мистецтва. Бібліотека відкриває доступ до книжок, статей, документів та інших матеріалів, що можуть бути важливими для досліджень у галузі мистецтва.

6. Цифрова бібліотека Організації Об'єднаних Націй: Ця бібліотека містить понад 3,5 мільйона документів та публікацій, пов'язаних із різними аспектами діяльності Організації Об'єднаних Націй. Цифрова бібліотека відкриває доступ до документів та інформації про міжнародні відносини, права людини, гуманітарні питання й інші глобальні проблеми (Кочеткова, 2009).

Використання електронних бібліотек та оцифрування рідкісних й унікальних документів може бути важливим інструментом для збереження культурної спадщини під час війни або інших кризових ситуацій. Оцифровані документи можуть бути збережені в електронному форматі, що дозволяє захистити їх від можливих

пошкоджень, знищення або втрати, які можуть виникнути через війну або інші природні катастрофи (Шилюк, 2005; Кабінет Міністрів України, 2016; Бруй, 2021; Анісімова та ін., 2021, с. 120–123).

У цілому, е-бібліотеки є ефективним інструментом збереження і доступу до рідкісних та унікальних документів. Вони забезпечують швидкий і ефективний доступ до цінних даних, зберігають їх у безпечному місці та дозволяють зберегти їх на тривалий період часу. Оскільки кількість цих документів обмежена і вони представляють велику цінність для людства, збереження та доступність до них є важливою проблемою, яку електронні бібліотеки можуть вирішити (Грищенко & Нікітенко, б.д.; *Досвід створення*, б.д.; Ланде & Баркова, 2013).

Таким чином, електронні бібліотеки грають важливу роль у збереженні культурної спадщини, зокрема рідкісних та унікальних документів, під час війни або інших кризових ситуацій. Оцифрування цих документів сприяє їх збереженню і доступності для користувачів з усього світу, що збільшує кількість людей, які можуть досліджувати та вивчати культурну спадщину (Карпенко & Іщенко, 2011; Габова та ін., 2008; Свобода, 2008).

ВИСНОВКИ

Отже, у сучасному світі електронні бібліотеки відіграють важливу роль у збереженні і доступності рідкісних та унікальних документів, що є частиною культурної спадщини людства. Бібліотеки надають можливість зберігати цінні документи в електронному вигляді, що дозволяє захистити їх від пошкоджень та знищення. Е-бібліотеки також забезпечують доступ до цих документів широкій аудиторії через інтернет. Це дає можливість широкій аудиторії вивчати і досліджувати рідкісні та унікальні документи, що за інших умов могли бути доступними тільки обмеженій кількості дослідників.

Оцифрування документів, зокрема рукописів, є особливо важливим під час війни та конфліктів, коли виникає загроза збереженню культурної спадщини. Електронні бібліотеки можуть зберегти ці документи та зробити їх доступними для дослідження і використання, незалежно від того, що відбувається на території, де вони перебувають.

Використання технологій віртуальної реальності сприяє створенню тривимірних моделей книжок, що дасть можливість користувачам досліджувати книги на новому рівні. За допомогою інтерактивних технологій можна створити електронні книги, які містять різноманітні взаємодії з користувачем, такі як аудіо- та відеокоментарі, інтерактивні зображення та інші візуальні елементи.

Однією з перспектив може бути також використання технологій штучного інтелекту, щоб допомогти відвідувачам знайти необхідні документи та інформацію шляхом автоматичного аналізу і розпізнавання даних в електронних бібліотеках.

Таким чином, використання тривимірних моделей та інтерактивних технологій можуть створити нові можливості для збереження і доступності рідкісних та унікальних документів, дозволити користувачам отримувати більше інформації про їх вміст. Роль електронних бібліотек як системи соціально-інформаційних комунікацій, спрямованих на ефективне збереження і доступність рідкісних та унікальних документів, стає більш вагомою.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Анісімова, О. М., Ковальська, Л. А., Лукаш, Г. П., Пригунов, О. В., Щербіна, О. С., & Яворська, Т. М. (2021). *Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України* [Монографія]. Донецький національний університет імені Василя Стуса. <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/1745>
- Білоус, В. (2010, 12–18 квітня). Електронна бібліотека вищого навчального закладу як середовище швидкого доступу до інформації. В *Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ* [Матеріали конференції] (с. 29–39). Кондор. https://library.vspu.edu.ua/inform/vidanna_bibliot/statti/bilous_VNTU_internet_konf.pdf
- Бруй, О. (2021, 6 квітня). *Національна електронна бібліотека: як це працює і навіщо Україні*. Читомо. <https://chytomo.com/natsionalna-elektronna-biblioteka-ia-k-tse-pratsiuie-i-navishcho-ukraini/>
- Габова, Л., Гришко, С., Дмитренко, Л., & Артеменко, А. (2008). Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці. *Бібліотечний форум України*, 4, 17–18.
- Грищенко, Т. Б., & Нікітенко, О. М. (б.д.). *Концепція створення електронних бібліотек для наукових досліджень*. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Взято 15 березня 2023 з <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/node1.htm>
- Досвід створення електронних бібліотек*. (б.д.). Букліб. Взято 15 березня 2023 з <https://buklib.net/books/24678/>
- Кабінет Міністрів України. (2016, 23 березня). *Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»* (Розпорядження № 219-р). Верховна Рада України. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#n8>
- Карпенко, М., & Іщенко, А. (2011, 6 червня). *Створення і функціонування електронних бібліотечних систем як чинник розвитку єдиної національної освітньо-наукової системи*. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/stvorennya-i-funkcionuvannya-elektronnikh-bibliotechnikh-sistem?_cf_chl_rt_tk=fX6NCKyLQReGY3zHaeBjnEptnKAZpnrR6o1Xoz0x4Q-1683101547-0-gaNycGzNDHs
- Кізян, О. І. (2019, 25 вересня). Електронні бібліотеки України як джерелознавча база наукових досліджень. В *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього* [Матеріали конференції]. Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені К. А. Тимірязєва. https://library.vn.ua/Konf2019/texts/6_1.htm
- Кочеткова, А. (2009). Цифрові бібліотеки як ознака XXI століття. *Світогляд*, 6, 68–73. <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2009-20-6/svit-2009-20-6-68-kochetkova.pdf>
- Ланде, Д., & Баркова, О. (2013). Електронна бібліотека як середовище адаптивного агрегування інформації *Бібліотечний вісник*, 2, 12–17.
- Палеха, Ю. І. (2014, 21–23 жовтня). Бібліотека як потужний інформаційний центр сучасності. В *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору* [Матеріали конференції]. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/422>
- Свобода, А. (2008). Бібліотеки інформаційного суспільства: ціннісні орієнтири діяльності. *Бібліотечний вісник*, 6, 29–33.
- Український інститут науково-технічної та економічної інформації. (2014). *Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять* (ДСТУ 7448:2013). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Шилук, О. І. (2005, 3–7 жовтня). Створення цифрової бібліотеки як фактор збереження рідкісних видань. В *Informatio-2005. Інформаційні ресурси: створення, використан-*

- ня, доступ [Матеріали конференції] (с. 16–21). Національна парламентська бібліотека України. https://www.researchgate.net/publication/283460682_Stvoreнна_cifrovoi_biblioteki_ak_faktor_zberezenna_ridkisknih_vidan
- Bachynska, N., Novalska, T., Kuchnarov, V., Kasian, V., Salata, H., & Grinberg, L. (2021). Information Technologies in Higher Education Institutions: Experience of Leading Countries of the World. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(4), 47–51. <https://doi.org/10.22937/ijcsns.2021.21.4.7>
- Digital Public Library of America. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://dp.la/>
- HathiTrust Digital Library. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://www.hathitrust.org/>
- Internet Archive. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://archive.org/>
- Library of Congress. (n.d.). *Collection World Digital Library*. Retrieved March 16, 2023, from <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library/about-this-collection/>
- Routhier Perry, S. (2014). Digitization and Digital Preservation: A Review of the Literature. *School of Information Student Research Journal*, 4(1), Article 4. <https://doi.org/10.31979/2575-2499.040104>
- Skinner, K., & Schultz, M. (Eds). (2010). *A Guide to Distributed Digital Preservation*. Educopia Institute. https://metaarchive.org/wp-content/uploads/2017/03/A_Guide_to_Distributed_Digital_Preservation_0.pdf
- The European Library. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://www.theeuropeanlibrary.org/>

REFERENCES

- Anisimova, O. M., Kovalska, L. A., Lukash, H. P., Prihunov, O. V., Shcherbina, O. S., & Yavorska, T. M. (2021). *Transformatsiini protsesy u suspilnii ta sotsiokulturnii sferakh Ukrainy* [Transformation processes in the social and socio-cultural spheres of Ukraine] [Monograph]. Vasyl Stus Donetsk National University. <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/1745> [in Ukrainian].
- Bachynska, N., Novalska, T., Kuchnarov, V., Kasian, V., Salata, H., & Grinberg, L. (2021). Information Technologies in Higher Education Institutions: Experience of Leading Countries of the World. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(4), 47–51. <https://doi.org/10.22937/ijcsns.2021.21.4.7> [in English].
- Bilous, V. (2010, April 12–18). Elektronna biblioteka vyshchoho navchalnoho zakladu yak seredovyshe shvydkoho dostupu do informatsii [The electronic library of a higher educational institution as an environment for quick access to information]. In *Elektronni informatsiini resursy: stvorennia, vykorystannia, dustup* [Electronic information resources: creation, use, access] [Proceedings of the Conference] (pp. 29–39). Kondor. https://library.vspu.edu.ua/inform/vidanna_bibliot/statti/bilous_VNTU_internet_konf.pdf [in Ukrainian].
- Bruj, O. (2021, April 6). *Natsionalna elektronna biblioteka: yak tse pratsiuie i navishcho Ukraini* [National electronic library: how it works and why it is for Ukraine]. Chytomo. <https://chytomo.com/natsionalna-elektronna-biblioteka-iak-tse-pratsiuie-i-navishcho-ukraini/> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2016, March 23). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku "Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy"* [On the approval of the Library Development Strategy for the period until 2025 "Qualitative changes in libraries to ensure the sustainable development of Ukraine"] (Order No. 219-p). Verkhovna Rada of Ukraine. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#n8> [in Ukrainian].

- Digital Public Library of America. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://dp.la/> [in English].
- Dosvid stvorennia elektronnykh bibliotek* [Experience in creating electronic libraries]. (n.d.). Buklib. Retrieved March 15, 2023, from <https://buklib.net/books/24678/> [in Ukrainian].
- Habova, L., Hryshko, S., Dmytrenko, L., & Artemenko, A. (2008). Novitni informatsiini tekhnolohii v universytetskii bibliotetsi [The latest information technologies in the university library]. *Bibliotechnyi forum Ukrainy*, 4, 17–18 [in Ukrainian].
- HathiTrust Digital Library. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://www.hathitrust.org/> [in English].
- Hryshchenko, T. B., & Nikitenko, O. M. (n.d.). *Kontsepsiia stvorennia elektronnykh bibliotek dlia naukovykh doslidzhen* [The concept of creating electronic libraries for scientific research]. Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University. Retrieved March 15, 2023, from <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/node1.htm> [in Ukrainian].
- Internet Archive. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://archive.org/> [in English].
- Karpenko, M., & Ishchenko, A. (2011, June 6). *Stvorennia i funkcionuvannia elektronnykh bibliotechnykh system yak chynnyk rozvytku yedynoi natsionalnoi osvitho-naukovoï systemy. Analitichna zapyska* [The creation and functioning of electronic library systems as a factor in the development of a unified national educational and scientific system. Analytical note]. National Institute for Strategic Studies. https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/stvorennia-i-funkcionuvannia-elektronnykh-bibliotechnykh-system?_cf_chl_rt_tk=fX6NCKyLGQReGY3zHaeBjnEptnKAzpnR6o1Xoz0x4Q-1683101547-0-gaNycGzNDHs [in Ukrainian].
- Kizian, O. I. (2019, September 25). Elektronni biblioteki Ukrainy yak dzhereloznavcha baza naukovykh doslidzhen [Electronic libraries of Ukraine as a source knowledge base of scientific research]. In *Biblioteka v umovakh suchasnosti i konstruiuvannia maibutnoho* [Library in the conditions of modernity and construction of the future] [Proceedings of the Conference]. Vinnytska oblasna universalna naukova biblioteka imeni K. A. Timiriacheva. https://library.vn.ua/Konf2019/texts/6_1.htm [in Ukrainian].
- Kochetkova, A. (2009). Tsyfrovi biblioteki yak oznaka XXI stolittia [Digital libraries as a sign of the 21st century]. *Svitohliad*, 6, 68–73. <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2009-20-6/svit-2009-20-6-68-kochetkova.pdf> [in Ukrainian].
- Lande, D., & Barkova, O. (2013). Elektronna biblioteka yak seredovyshe adaptivnoho ahrehuvannia informatsii [Electronic library as an environment of adaptive aggregation of information]. *Bibliotechnyi visnyk*, 2, 12–17 [in Ukrainian].
- Library of Congress. (n.d.). *Collection World Digital Library*. Retrieved March 16, 2023, from <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library/about-this-collection/> [in English].
- Palekha, Yu. I. (2014, October 21–23). Biblioteka yak potuzhnyi informatsiinyi tsentr suchasnosti [Library as a powerful information centre of our time]. In *Mistse i rol bibliotek u formuvanni natsionalnoho informatsiinoho prostoru* [The place and role of libraries in the formation of the national information space] [Proceedings of the Conference]. Vernadsky National Library of Ukraine. <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/422> [in Ukrainian].
- Routhier Perry, S. (2014). Digitization and Digital Preservation: A Review of the Literature. *School of Information Student Research Journal*, 4(1), Article 4. <https://doi.org/10.31979/2575-2499.040104> [in English].
- Shyliuk, O. I. (2005, October 3–7). Stvorennia tsyfrovoy biblioteki yak faktor zberezhenia ridkisnykh vydan [Creating a digital library as a factor in the preservation of rare publications]. In *Informatio-2005. Informatsiini resursy: stvorennia, vykorystannia, dostup* [Information resources: creation, use, access] [Proceedings of the Conference] (pp. 16–21). Natsionalna parlamentska biblioteka Ukrainy. https://www.researchgate.net/publication/283460682_Stvorennia_cifrovoy_biblioteki_ak_faktor_zberezenna_ridkisykh_vidan [in Ukrainian].

- Skinner, K., & Schultz, M. (Eds). (2010). *A Guide to Distributed Digital Preservation*. Educopia Institute. https://metaarchive.org/wp-content/uploads/2017/03/A_Guide_to_Distributed_Digital_Preservation_0.pdf [in English].
- Svoboda, A. (2008). Biblioteky informatsiinoho suspilstva: tsinnisni oriientyry diialnosti [Libraries of the information society: value orientations of activity]. *Biblioteknyi visnyk*, 6, 29–33 [in Ukrainian].
- The European Library. (n.d.). *Home*. Retrieved March 16, 2023, from <https://www.theeuropeanlibrary.org/> [in English].
- Ukrainian Institute for Scientific Technical and Economic Information. (2014). *Informatsiia ta dokumentsiia. Bibliotekno-informatsiina diialnist. Terminy ta vyznachennia poniat* [Information and documentation. Library and information activities. Terms and definitions of concepts] (DSTU 7448:2013). Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine [in Ukrainian].

UDC 021:004]:025.171-049.34:[008:930.25

THE ROLE OF ELECTRONIC LIBRARIES IN CULTURAL HERITAGE SAVING AND ACCESSIBILITY

Olha Anisimova,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Management Information
Systems,
Vasyl' Stus Donetsk National University
(Vinnytsia, Ukraine)
e-mail: anisimova.o.m@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8016-9361*

Yuliia Rebreniuk,

*Methodologist,
Vasyl' Stus Donetsk National University
(Vinnytsia, Ukraine)
e-mail: yu.vakulenko@donnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0366-4588*

The aim of the article is to highlight the importance of saving cultural heritage, to investigate the role played by electronic libraries in this process, and to analyze current directions of their activity, as well as problems of their adaptation to the realities of today.

Research methods ground on the combination of general scientific, interscientific and actually scientific principles of scientific knowledge: objectivity, historicism, research evidence, conceptual and terminological uniformity and accuracy, integrity, practical orientation. Theoretical, culturological and social-communication-informational approaches were also used, which made it possible to analyze the role of electronic libraries as a system of social and informational communications aimed at effective saving and accessibility of rare and unique documents.

Scientific novelty consists in highlighting the dynamics of the technological development of information technologies, and their use for saving and accessibility of cultural heritage, the analysis of projects of electronic libraries successful use for saving and accessibility of rare and unique documents. The advantages of electronic libraries over the traditional ones were analyzed in detail, including their effectiveness in saving and accessibility of rare and unique documents that could be damaged or lost due to age or other factors.

Main conclusions. The results of the study proved the important role of electronic libraries in saving and accessibility of rare and unique documents. The significant importance of electronic libraries as a system of social and informational communications aimed at effective saving and accessibility of rare and unique documents was confirmed. Safeguarding them from damage and destruction, making these documents accessible to a wide audience via Internet, prove to enable people from all over the world to study and research rare and unique documents that would otherwise be available only to a limited number of researchers.

Keywords: cultural heritage saving; electronic libraries; accessibility; rare documents; unique documents.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2023 р.